



Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Houtvezelstraat (Wielsbeke, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019B143
Februari 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK



Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	18
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	19
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	33
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	34
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	37
1.5	Synthese	41
2	Bibliografie.....	43



FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Visualisatie van de geplande ontwikkeling (bron: opdrachtgever).....	16
Figuur 8: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 13: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	27
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	35
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	35



Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1910 (bron: Cartesius).	36
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1964 (bron: Cartesius).	36
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, misschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	40



TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---



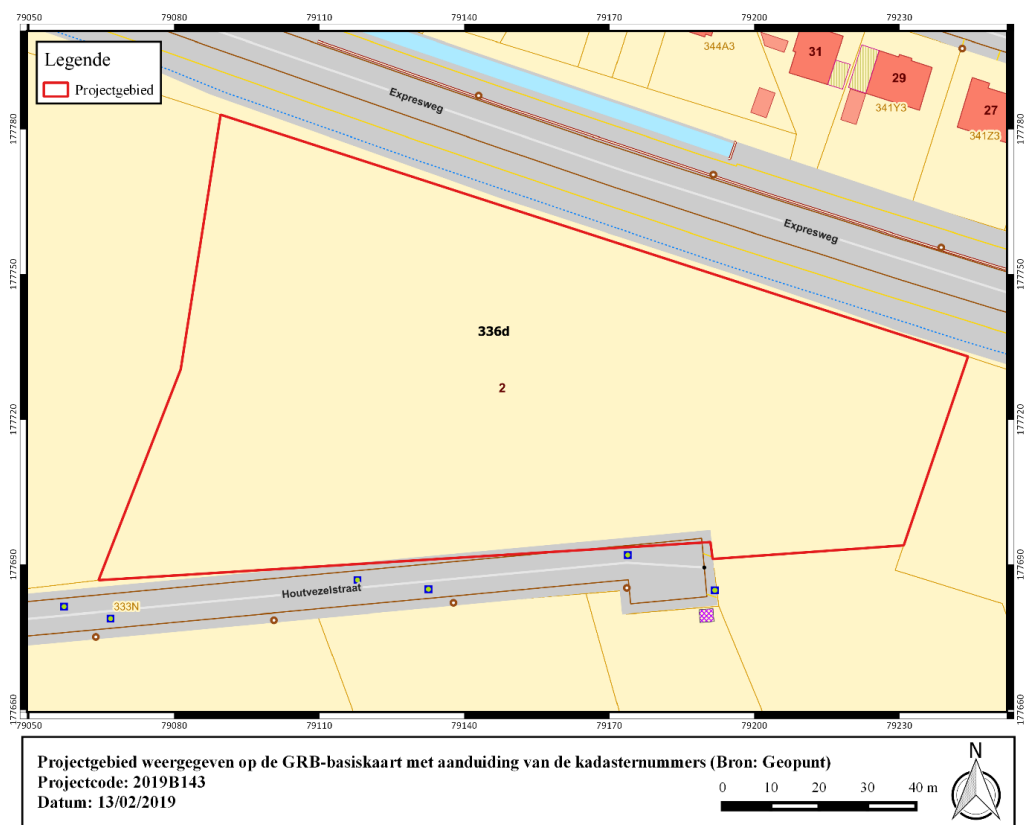
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

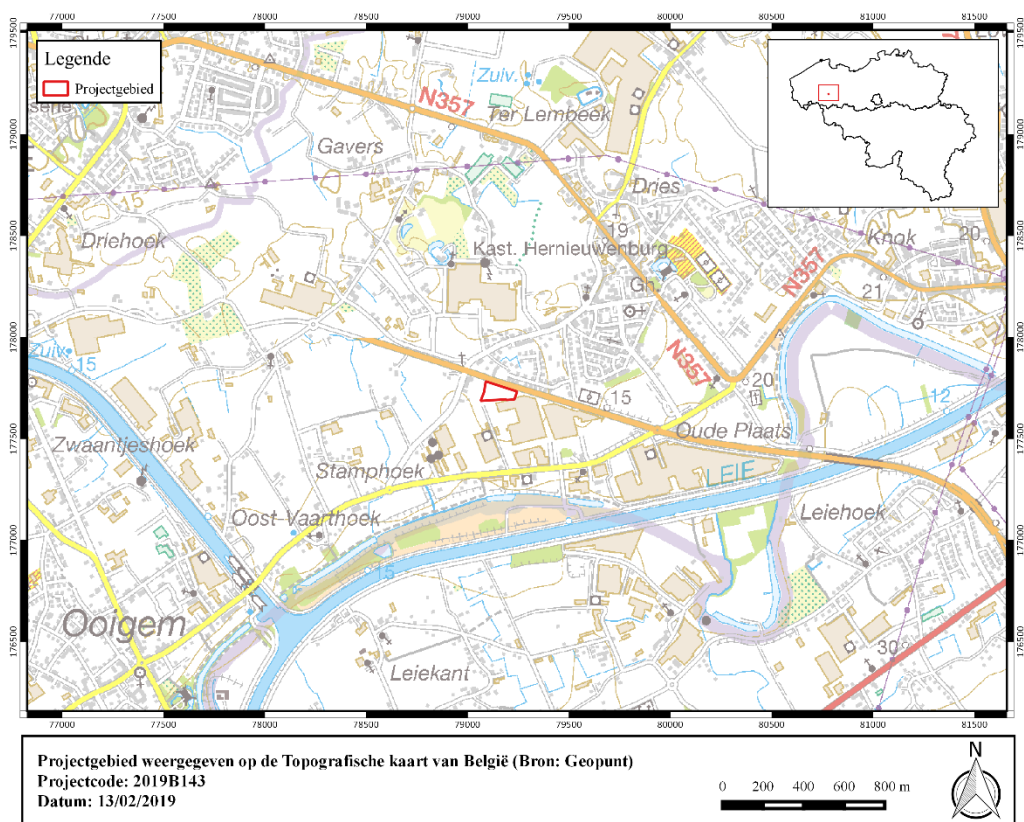
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wielsbeke
	Deelgemeente	/
	Postcode	8710
	Adres	Houtvezelstraat 2 8710 Wielsbeke
	Toponiem	Houtvezelstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 79049 Y _{min} = 177659 X _{max} = 79252 Y _{max} = 177800
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Wielsbeke, Afdeling 1, Sectie C, nr. 336D Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	





Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).



Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als industriegebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 10847 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Houtvezelstraat Wielsbeke werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.



In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).



1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>



fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

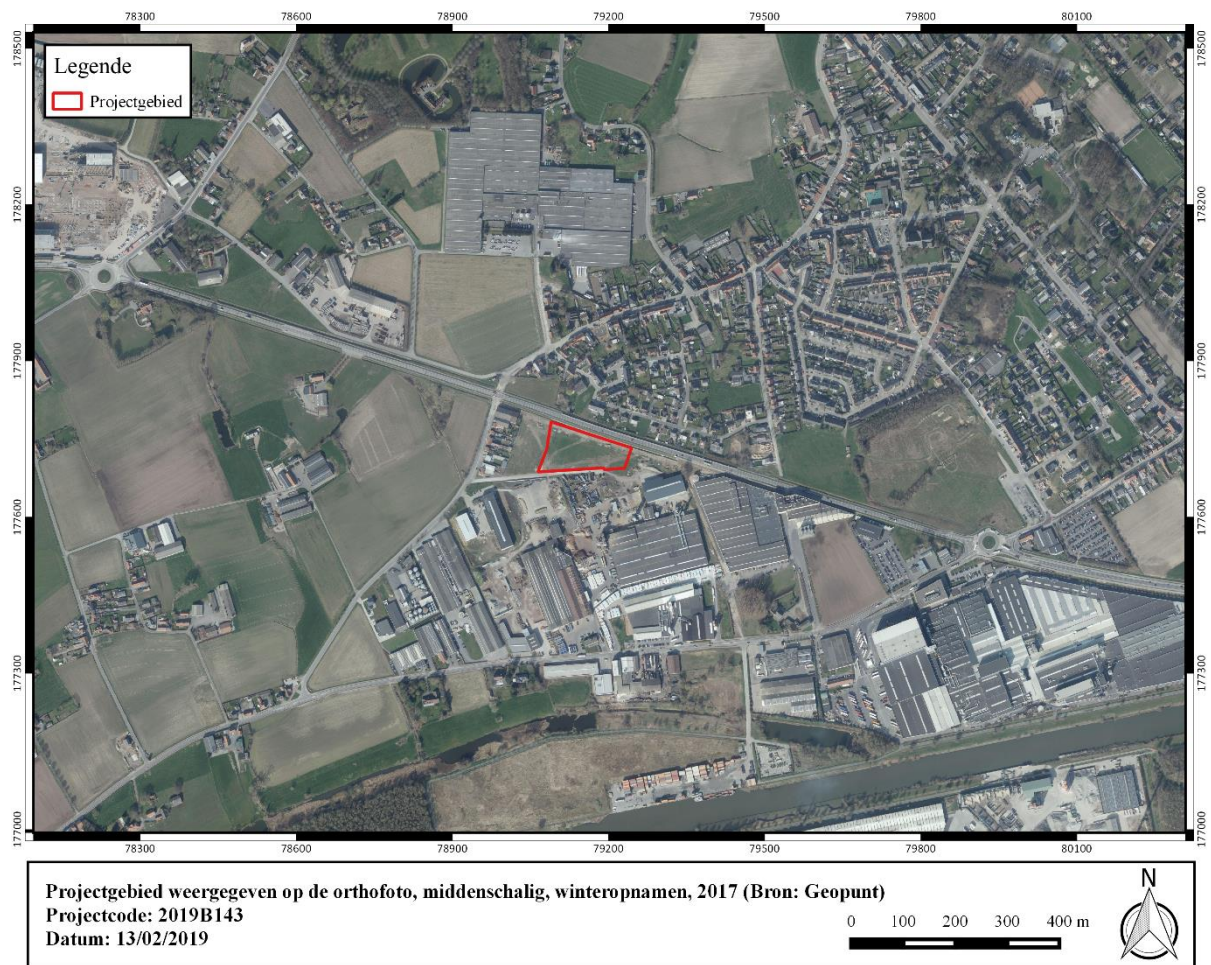


1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Wielsbeke, in de provincie West-Vlaanderen. Wielsbeke is een industriegemeente gelegen op ca. 34 km ten zuidoosten van Brugge, ca. 12 km ten noordoosten van Kortrijk en ca. 30 km ten zuidwesten van Gent. Ten noordwesten wordt de gemeente begrensd door Oostrozebeke, ten noordoosten door Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke), ten zuidoosten door Sint-Eloois-Vijve (Waregem), ten zuiden door Desselgem (Waregem) en ten zuidwesten door Ooigem (Wielsbeke).

Het projectgebied grenst ten noorden aan de Expresweg en ten zuiden aan de Houtvezelstraat. De dorpskern van Wielsbeke situeert zich ca. 1 kilometer ten noordoosten.



Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

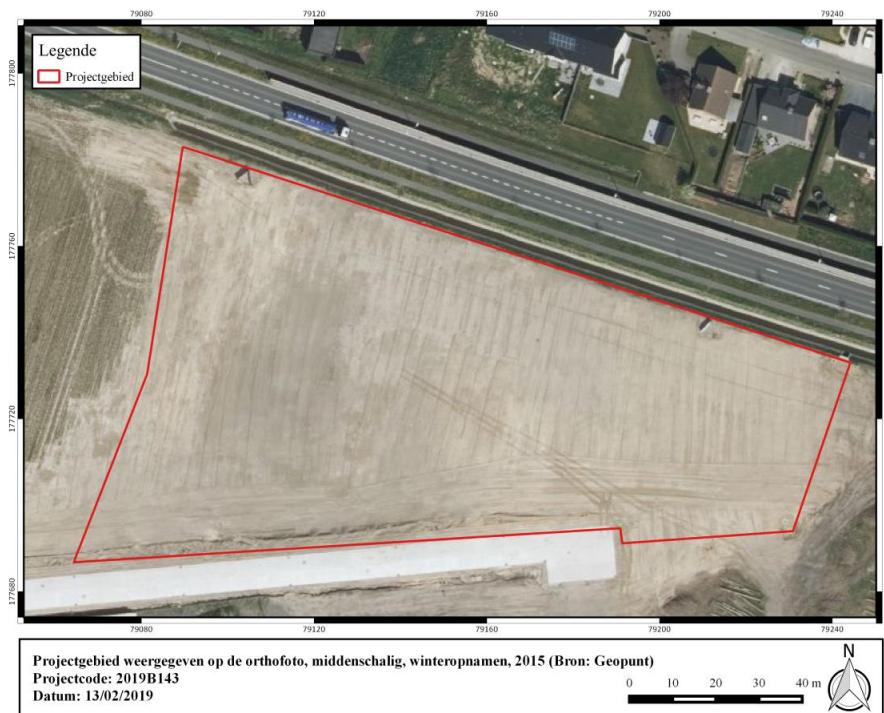
1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt 10874 m².

Het terrein is op heden braakliggend. Op de meest recente orthofoto zijn duidelijk sporen van bandentractione waar te nemen. Op de orthofoto van 2015 zijn duidelijk sporen van grondwerken waar te nemen. De impact hiervan is tot op heden ongekend en dient door middel van boringen vastgesteld te worden.



Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).



Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).



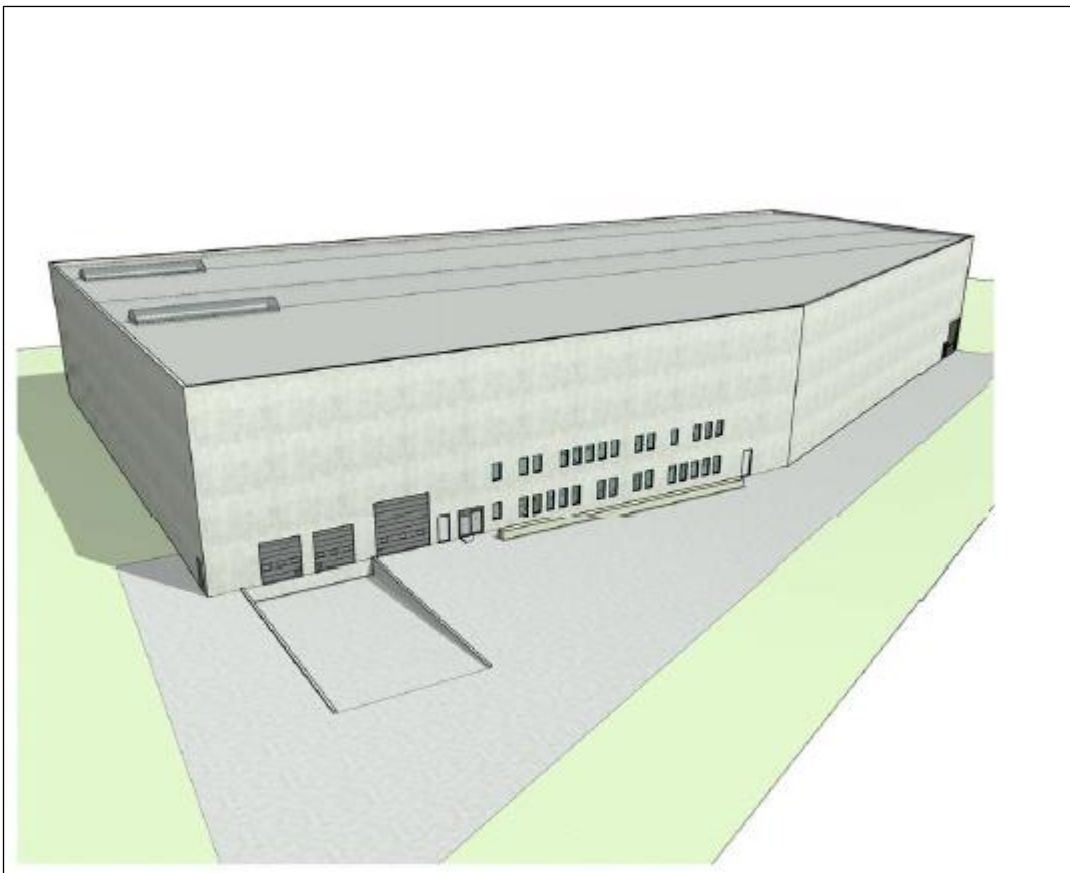
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

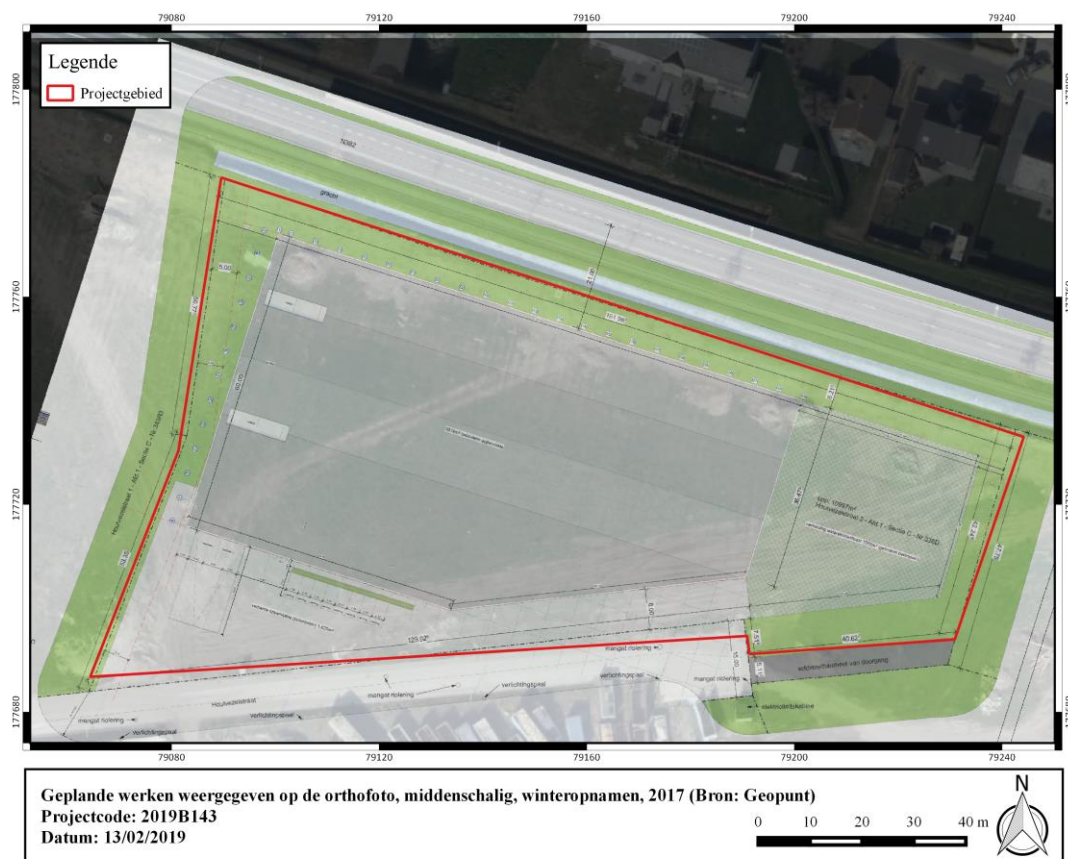
De opdrachtgever plant de realisatie van een bedrijfsloods met laad- en loskade en omliggende verharding en groenzone.

Het gebouw zal een oppervlakte hebben van 5819 m² en wordt ingericht door middel van individuele zolen (aanzetpeil ca. 120 cm-mv). De exacte funderingswijze is nog afhankelijk van ingenieursstudie. Voor de twee aansluitende laadkades wordt een uitgraving gerealiseerd tot ca. 1,30 m-mv.

Ten oosten van de nieuwbouw wordt over een zone van 1355 m² waterdoorlatende verharding aangelegd. Ten zuiden van het gebouw wordt verharding in polierbeton voorzien over een oppervlakte van 1825 m². Het overige deel van het terrein zal worden ingericht als groenzone. Voor de verhardingen en aanleg groenzone dient een bodemingreep gerekend te worden van 50 cm-mv.



Figuur 7: Visualisatie van de geplande ontwikkeling (bron: opdrachtgever).



Figuur 8: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).



1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

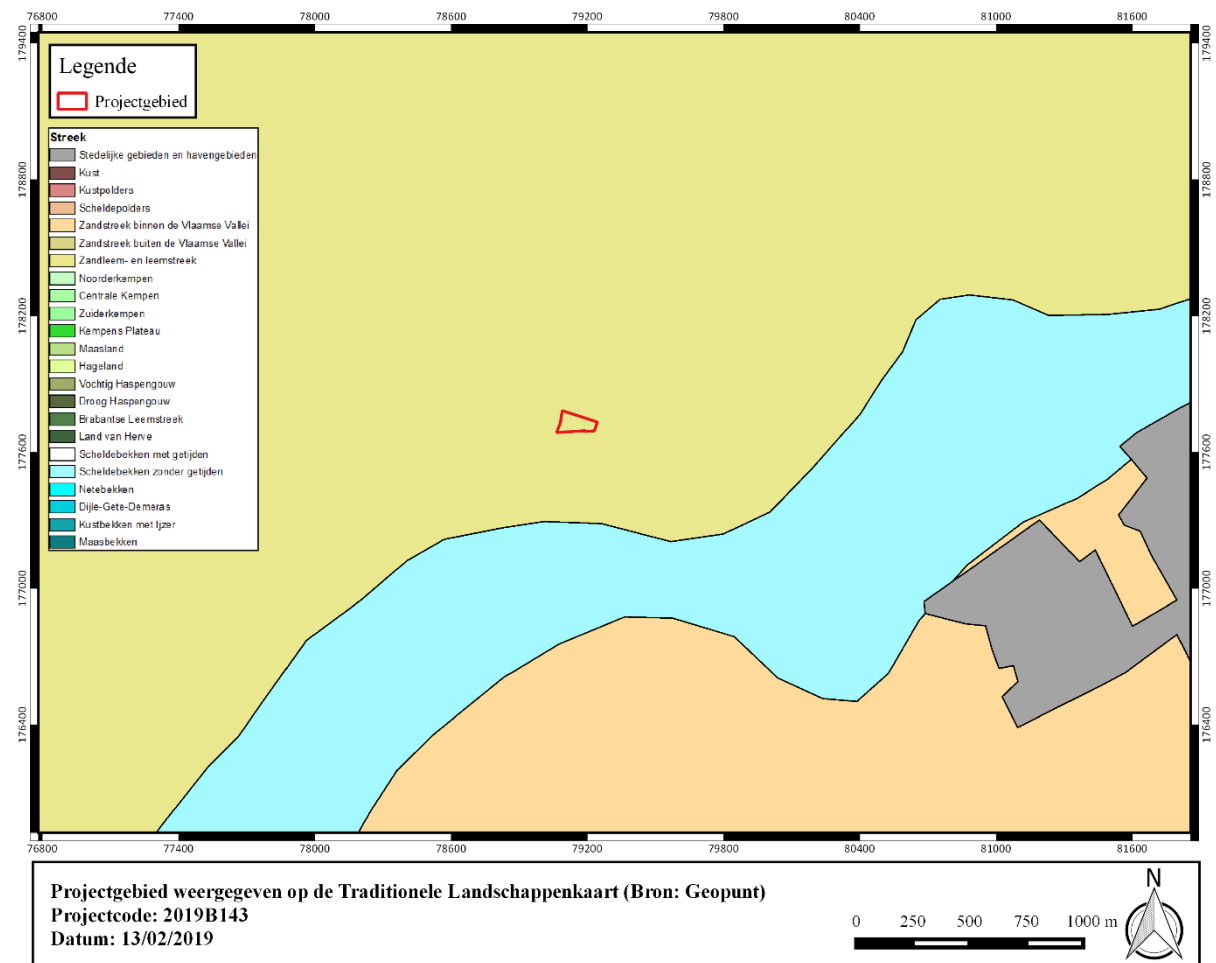
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen in de zand- en leemstreek.

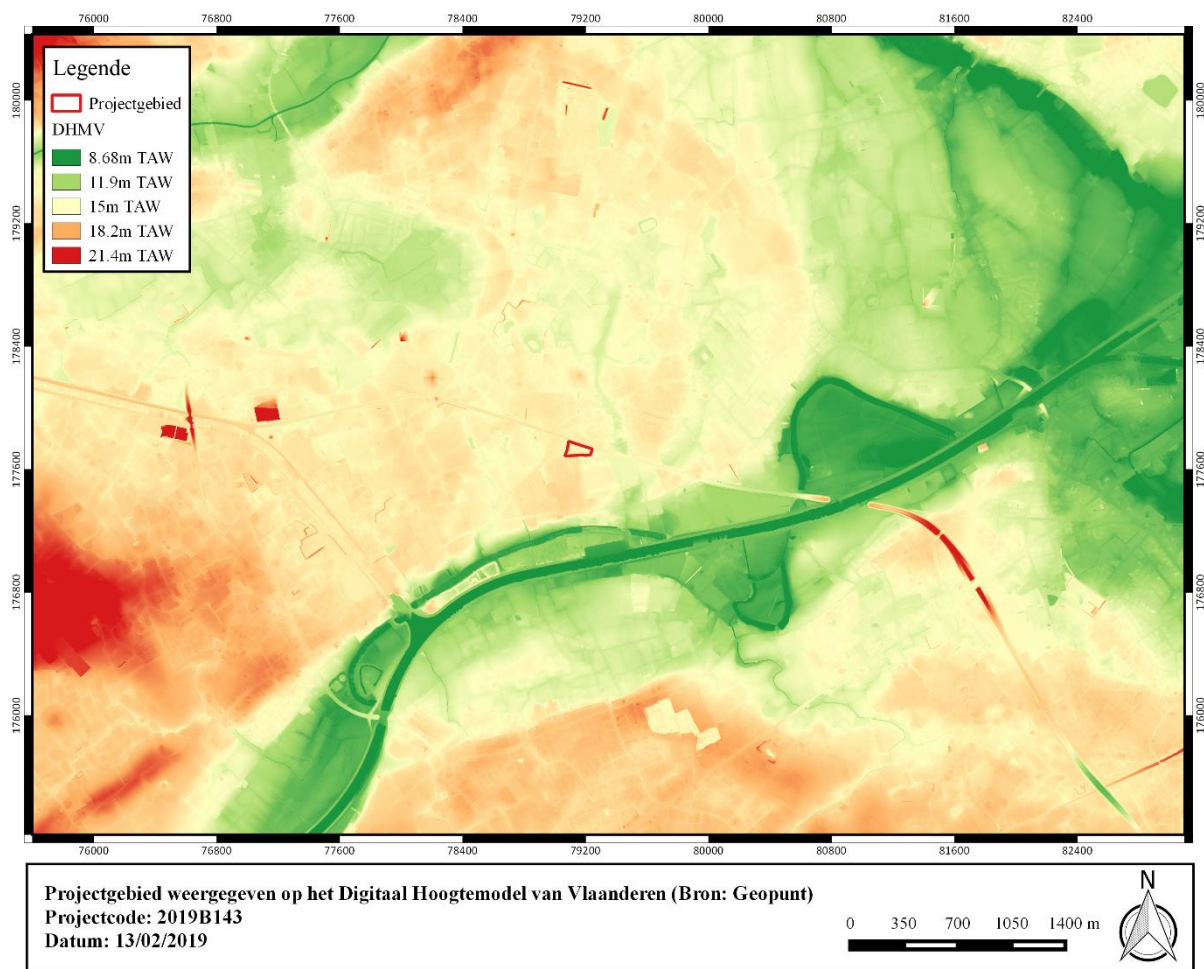
Wielsbeke is deels gelegen in de alluviale Leievallei, deels op de uitlopers van het zandlemige Hoogland van Hulste. Het onderzoeksterrein bevindt zich ter hoogte van laatstgenoemde op hoogtes tussen 14,8 en 15,6 m TAW.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Leiebekken, deelbekken Gaverbeek.

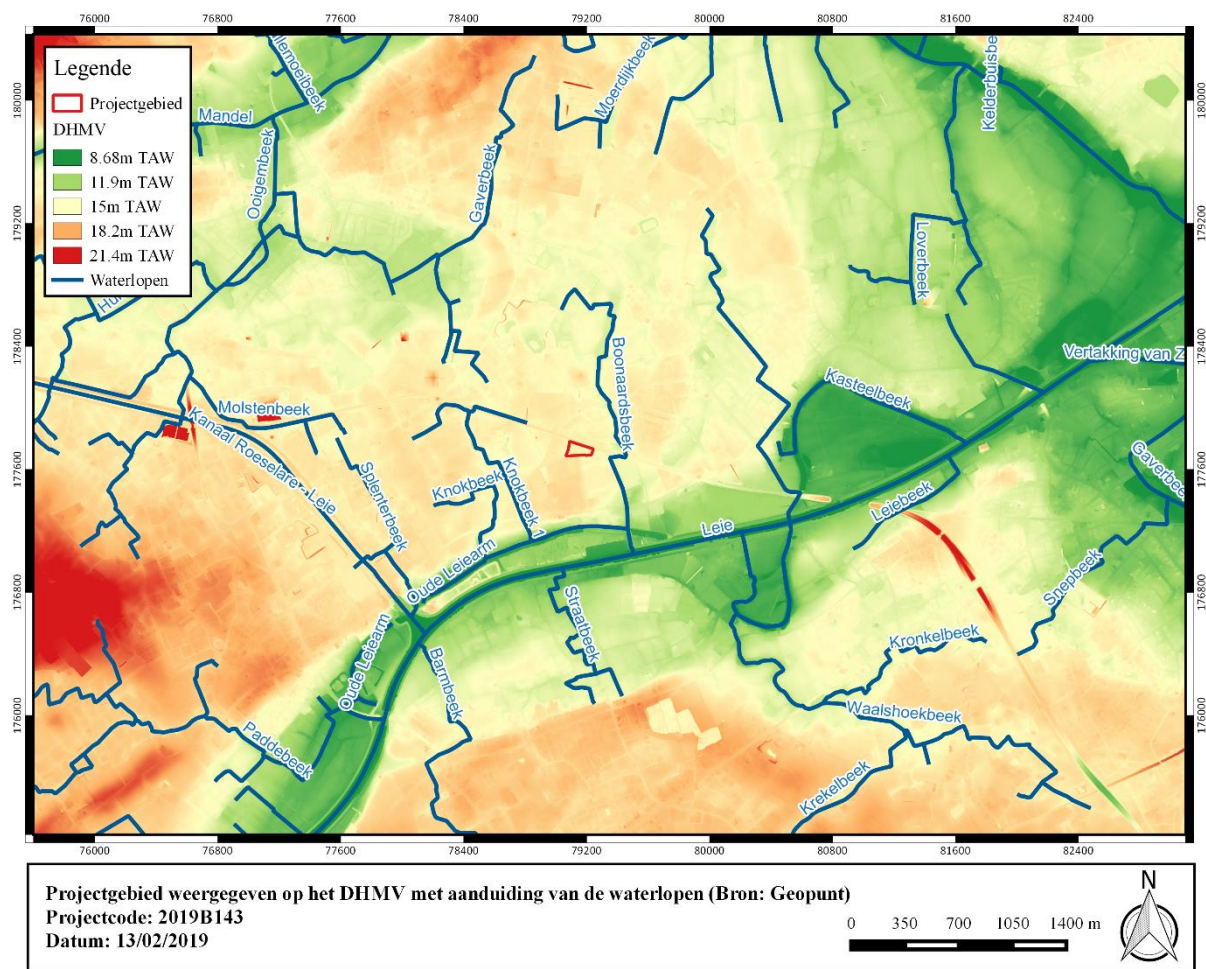


Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

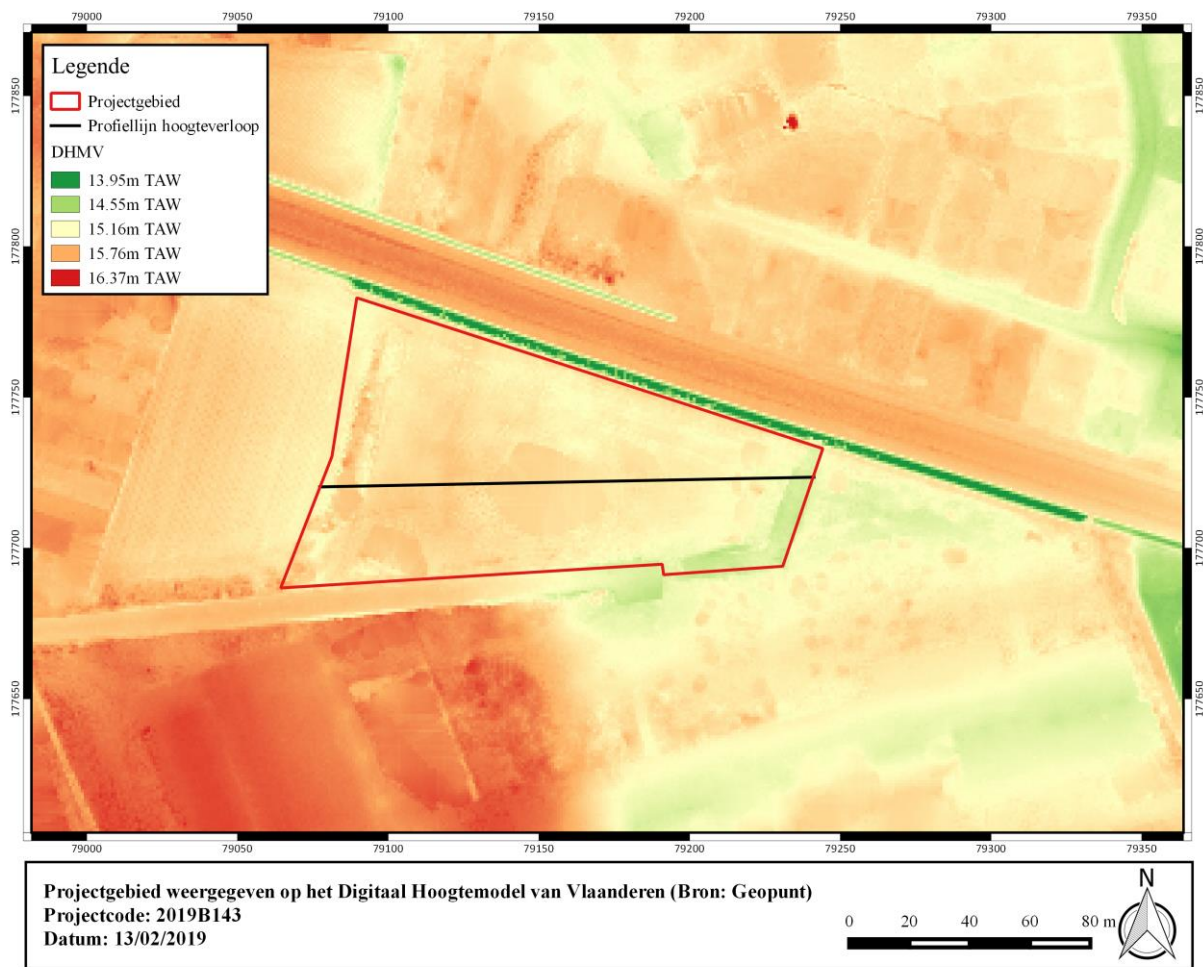




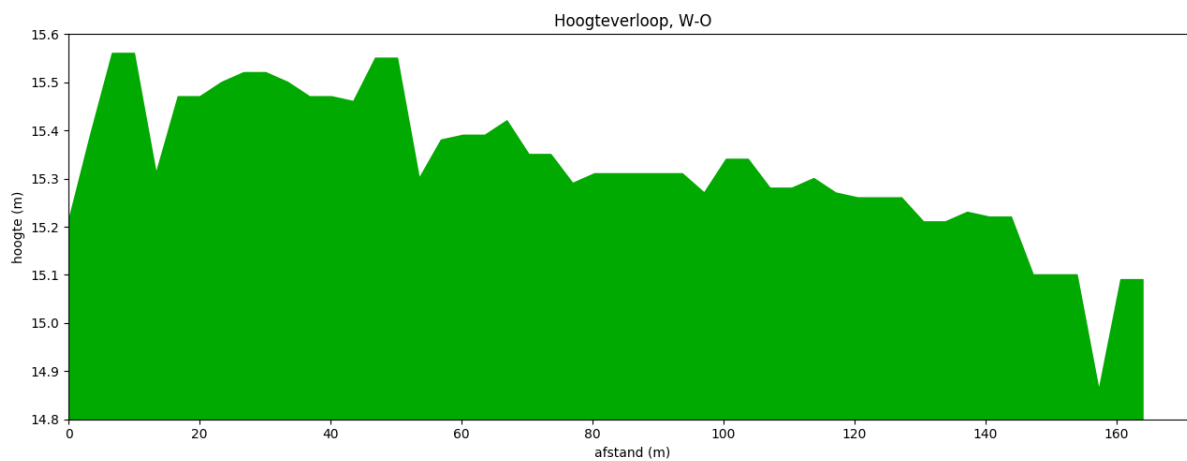
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).



Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).



Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

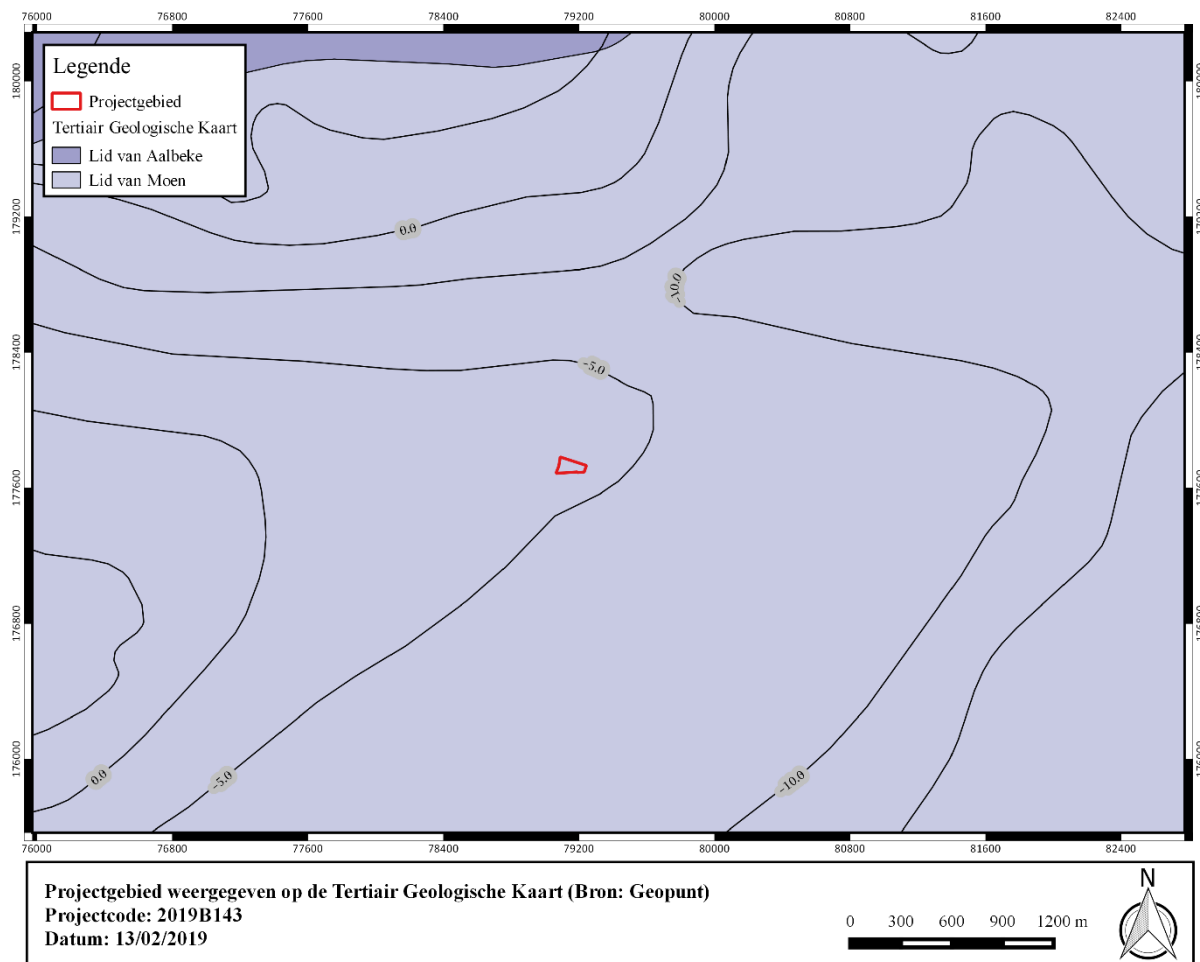


Figuur 13: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

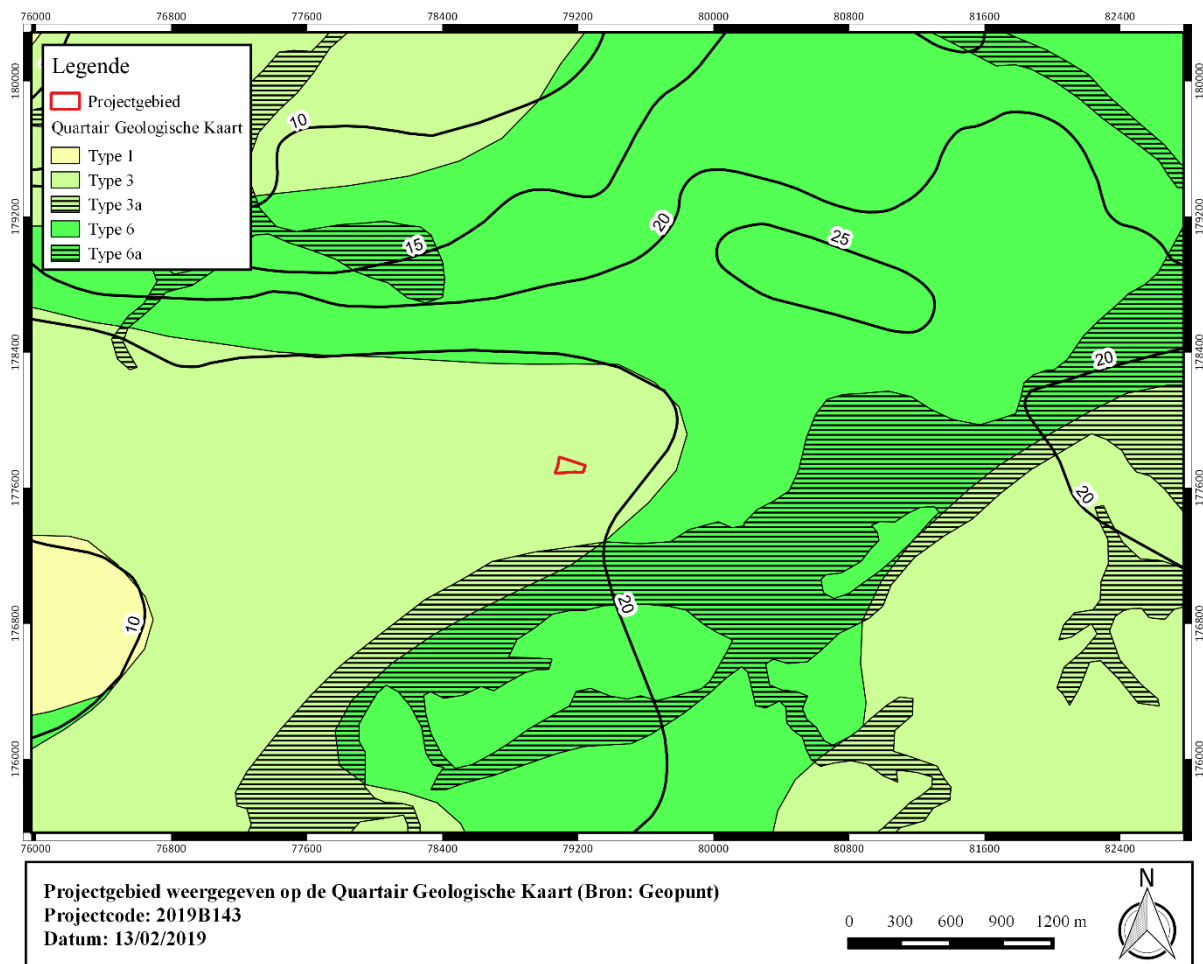


Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).



1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

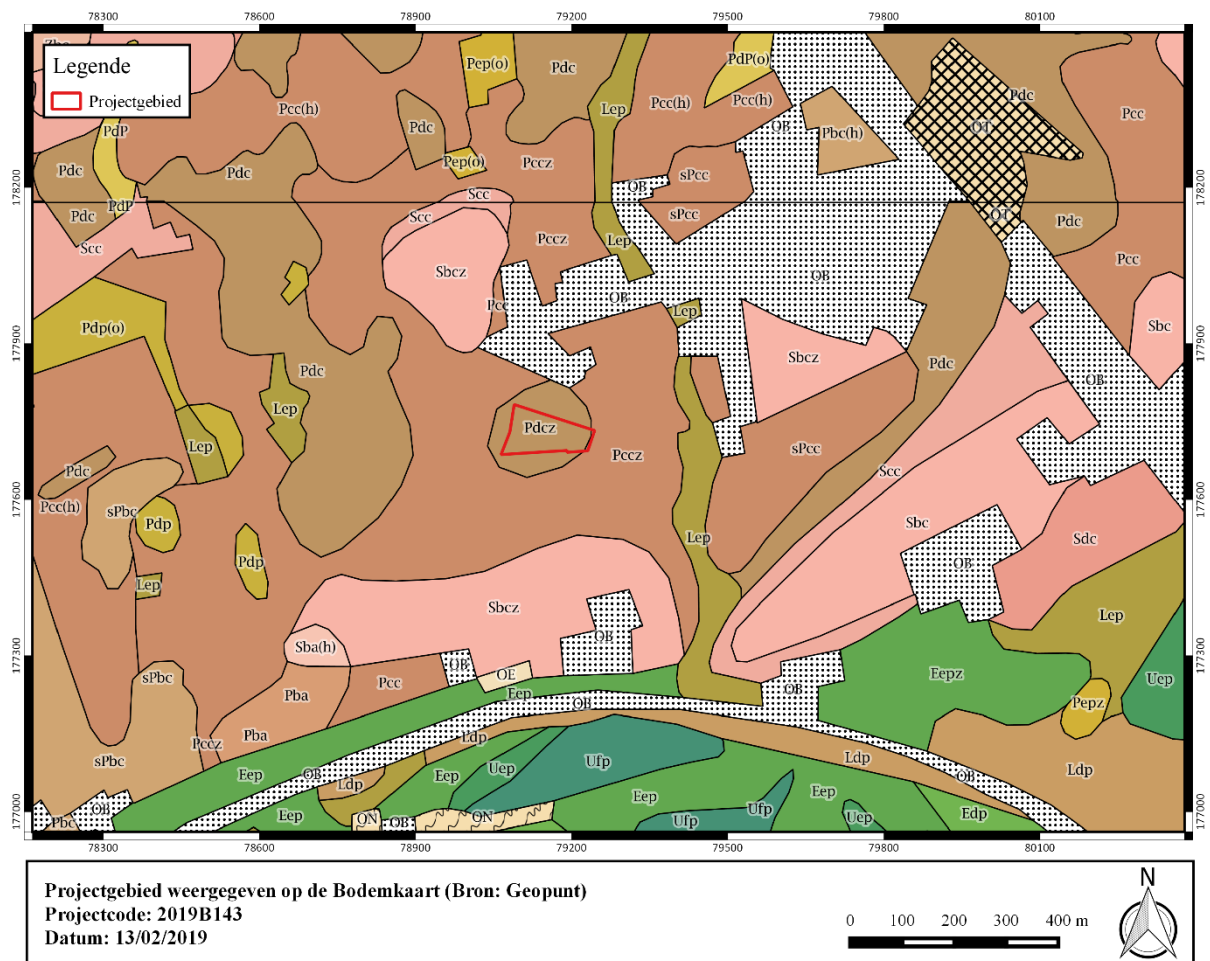


Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Pdcz** is een matig natte, matig gleyige licht zandleembodem met sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten), verbrokkelde textuur B-horizont. De bouwlaag van deze gronden is zeer donker grijsbruin en humusrijk. Vanaf 30 cm diepte is het materiaal bruin tot bleekbruin, meestal komen in deze horizont roestverschijnselen voor vanaf 40-60 cm. De sterk verbrokkelde en gevlekte textuur B begint tussen 60 en 80 cm. In vele gevallen is de klei aanrijkingshorizont bijna verdwenen en worden ijzerconcreties aangetroffen. Soms komt een zand- of leemsubstraat voor, in andere golvende gebieden waar Tertiair binnen boorbaar is het een klei, of klei-zandsubstraat.

Het bodemtype **Pccz** is een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizon en de sedimenten worden lichter of grover in de diepte. Deze bodem heeft een 25-30 cm dikke grijsbruine bouwvoor en is goed humeus. Door in cultuurname is een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap waaronder een bruingle overgangshorizont voorkomt van 20-30 cm dik. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80 cm. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de Tertiair onderliggende formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen.



Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).



1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Op het aanpalende perceel ten westen werd in april 2017 een proefsleuvenonderzoek geadviseerd naar aanleiding van een geplande ontwikkeling³. Ten noordoosten van het plangebied, op de terreinen tussen de De Maurissenstraat en de Lobeekstraat werden bij twee opgravingscampagnes funeraire sporen uit de bronstijd en Romeinse periode onderzocht. Daarnaast werd een groot aantal gebouwplattegronden en andere bewoningssporen vastgesteld die wijzen op een continue menselijke aanwezigheid van de bronstijd tot in de middeleeuwen^{4 5}.

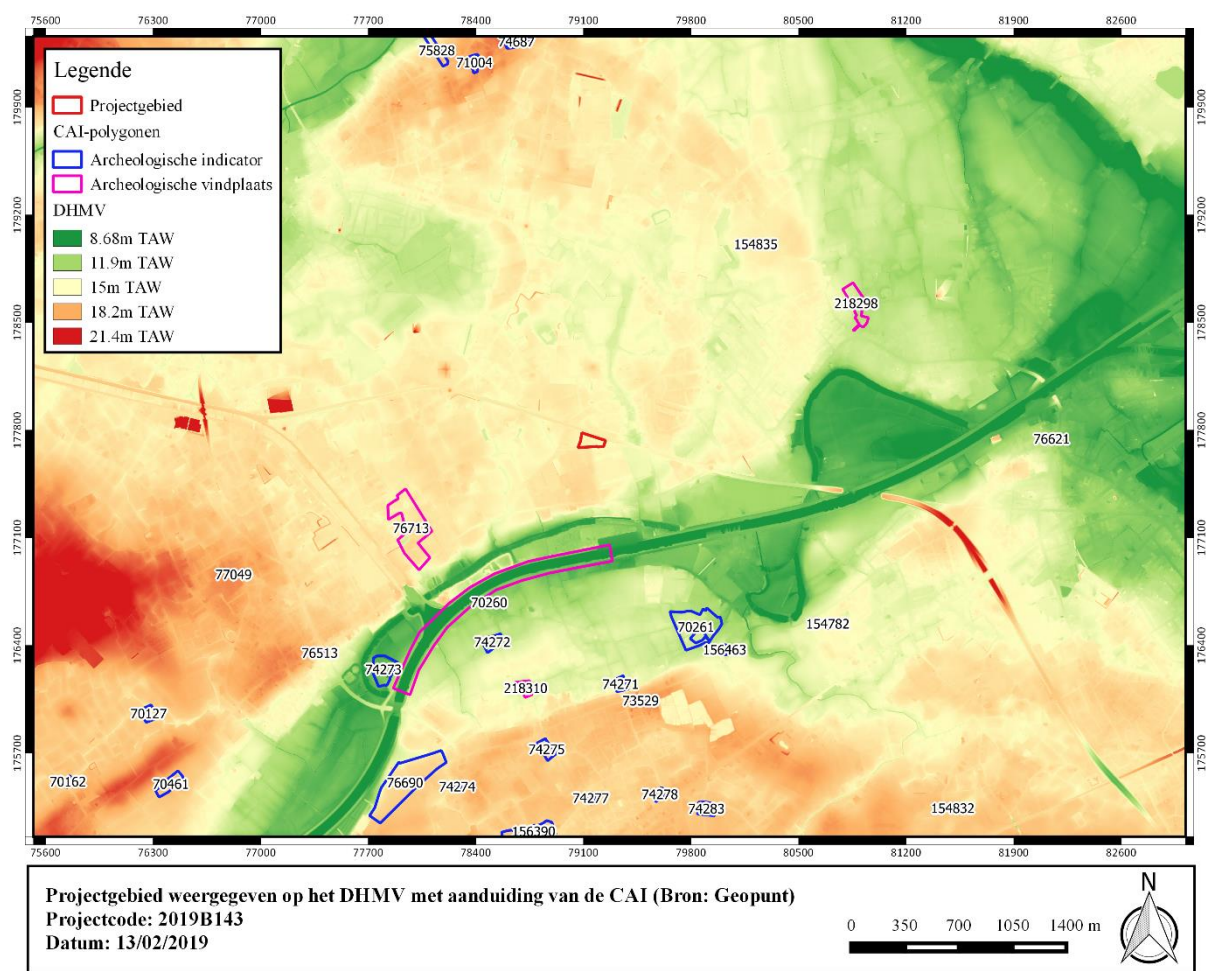
Op het terrein aan de Vaartstraat te Wielsbeke, met een vergelijkbaar landschappelijk kader ten westen van het huidige onderzoeksgebied, werden bij vlakdekkend onderzoek in 2005 funeraire sporen en resten van bewoning uit de Romeinse periode en nederzettingssporen uit de middeleeuwen onderzocht. Het vermelden waard is de vondst van een neolithische, gepolijste vuistbijl (CAI76713). Verder wijzen de gekende vindplaatsen in de ruime omgeving op menselijke bewoning en begraving in de Romeinse periode en middeleeuwen. Ook kan op basis van verspreide vondsten van lithische artefacten menselijke frequentie tijdens het laat-paleolithicum en mesolithicum verwacht worden. Overige gekende waarden op het kaartblad van de CAI betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en vroegmoderne hoeves.

³ Archeologienota 2017D172 Archeologische evaluatie van het bodemarchief in Wielsbeke (West-Vlaanderen) Molenstraat-Expresweg

⁴ Beke F. et al., 2017, Archeologische Opgraving te Wielsbeke 'De Maurissenstraat', Ruben Willaert rapport 100, pp. 170

⁵ Vanhoutte C. et al., 2017, Archeologische Opgraving Wielsbeke – Lobeekstraat, pp.170





Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHNV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).



I. Archeologische vindplaatsen

70260	Controle van werken/toevalsvondst (1974); NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal IJzertijd: ruw, besmeten aardewerk - vindplaats binnen overstromingsgrens van de Leie en gevormd door een thans verdwenen kreek (100 m lang, 4-12 m breed, gemiddeld 3 m diep). Het verloop duidt op een afwijkend perceelspatroon. Romeinse tijd: In de kreek werd een groot fragment van een tegula en een wandscherf van een bord in terra sigillata gevonden. Bron: Despriet, Ph., 1975, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1974, in de Leiegouw 17, afl. 4, p.341-360.
76513	Controle van werken (1982), Opgraving; NK: 15 meter Romeinse tijd: tientallen fragmenten van Romeinse dakpannen, maalstenen in arkose en eifelbasalt en stukken Doornikse kalksteen Karolingische periode: enkele laat-Karolingische scherven en Pingsdorfceramiek en ander aardewerk Volle middeleeuwen: kerk, in een oorkonde uit 1037-1038 wordt voor de eerste maal het dorpje Ooigem vermeld: "itemque ecclesia appenditiaque Otingehem et forestum Methela". Dit vroege kerkje was vermoedelijk niet meer dan een houten kapel Late middeleeuwen: kerk, Een eerste stenen kerkje dateert vermoedelijk uit het eerste kwart van de 13de eeuw en is gebouwd bovenop een oudere begraafplaats. Er wordt een driebeukige transeptloze kerk gebouwd, met recht afgesloten koor en een middentoren op vierkant grondplan met achtkantige opbouw. Van deze vroeggotische aanleg zijn enkel de vieringtoren en de westgevel van de middenbeuk bewaard. Latere toevoegingen, herstellingen en uitbreidingen. Bron: Danneels, G., Despriet, P. & Janssens, P. 1982: De Sint-Brixiuskerk in Ooigem, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 4, Kortrijk.
76621	Opgraving (1983); NK: 15 meter Romeinse tijd: Romeins bouwmateriaal werd in de voorgevel van de kerk verwerkt, o.a. Romeinse dakpannen. In de nabijgelegen Koekoekstraat was een Romeinse nederzetting gelegen, waarvan het puin wellicht nog tijdens het eerste kwart van de 13de eeuw puin zichtbaar was. Volle middeleeuwen: kerk, er ontstond een kerkgebouw vanaf de 2^{de} helft van de 12^{de} eeuw Bron: Despriet, Ph. 1983, De Sint-Elooiskerk van Sint-Eloois-Vijve, in: De Gaverstreke, p. 233-296.

76713	Mechanische prospectie (2005), Opgraving (2005, 2008) Neolithicum: gepolijste bijl – silexartefacten IJzertijd: schaarse aardewerkvondsten Vroeg-Romeinse tijd: 5-tal Romeinse brandrestengraven, te interpreteren als 'veldgraven'. - ingegraven hut van 3,5x3m die diende voor artisanale activiteiten - concentratie paalsporen, waarschijnlijk tweeschepig hoofdgebouw (15x4,5m) – enkele spiekers – 2 waterputten – grachtensysteem – kuil die geïnterpreteerd wordt als silo Midden-Romeinse tijd: kruikje in typische zeepwaar uit Noord-Frankrijk (Bavay-regio) - gevonden in een gracht Volle middeleeuwen: eenschepig hoofdgebouw in hout en vakwerk – een waterkuil - resten van het erf, erfgrachten, percellering van het omliggende land Middeleeuwen: een roodbeschilderd scherfje Bron: o.a. Hoorne J. 2007: Interimrapport Archeologisch onderzoek 2005 Wielsbeke - Vaartstraat. - Hoorne J. & De Clercq W., 2007. Vroeg-romeinse nederzetting te Wielsbeke - Vaartstraat (West-Vlaanderen) In: Corbiau, M.-H., Bosman, A.V.A.J., De Clercq, W. & Hoevenberg, J. (eds.), Journée d'archéologie romaine - Romeinendag 2007, 89-94.
77049	Controle van werken (2005); NK: 15 meter Late ijzertijd: houtskoolrijke kuil en enkele dakpannen (niet duidelijk of deze in de kuil werden gevonden)
218298	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Middeleeuwen: Een door de mens vanaf de middeleeuwen opgevulde natuurlijke depressie, paalsporen, kuilen en greppels/grachten. Enkele van deze sporen zijn mogelijk eveneens in de middeleeuwen te dateren, al zijn de meeste vermoedelijk veel jonger. De paalsporen vormen geen herkenbare structuur en ook de functie van de kuilen is niet duidelijk. Ze zijn enkel te interpreteren als off site fenomenen. Bron: https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/4188 (Ruben Willaert BVBA)
218310	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: Naast enkele subrecente (paal)sporen: drie grachten die waarschijnlijk tot de rand van een woonerf uit de volle middeleeuwen behoren. De kern hiervan ligt echter buiten het onderzoeksgebied. De sporen werden gedateerd op basis van 8 fragmenten handgevormd grijs aardewerk, waarvan één randfragment van een kogelpot, versierd met een wafelvormig radstempelpatroon.



	Bron: https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/4943
--	---

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

70127	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
70162	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
70461	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74270	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74271	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74272	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74273	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – gebouwen en deel omgrachting zijn bewaard.
74274	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74275	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74277	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74278	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

74283	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
156463	Indicator cartografie; NK: 250 meter Middeleeuwen: hoeve met drie omwallingen, waarbinnen een motte en het neerhof met bedrijfsgebouwen lagen – aardewerk

Veldprospecties

71004	Veldprospectie (2004); NK: 15 meter Steentijd: 1 kern, 1 kling
73529	Veldprospectie (1976); NK: 150 meter Steentijd: lithisch materiaal – kleine afslagen van grijszwarte vuursteen
74687	Veldprospectie (2004); NK: 15 meter Steentijd: 1 kernfragment, 1 mantelafslag
75828	Veldprospectie (2004); NK: 15 meter Steentijd: 1 kern, 3 afslagen, 1 kling, 1 fragment van een afhaking
76690	Veldprospectie (1975); NK: 250 meter Mesolithicum: - 6 afslagen - 1 ongelijkzijdige driehoekspits met korte zijde - klingfragmenten - schrabber

Luchtfotografie

154782	Luchtfotografie (1992); NK: 150 meter Onbepaald: grafheuvel – circulaire structuur
154832	Luchtfotografie (1992); NK: 150 meter Onbepaald: grafheuvel – circulaire structuur
154835	Luchtfotografie (1992); NK: 150 meter Onbepaald: grafheuvel – circulaire structuur



Onbepaald

70261	Onbepaald (1974); NK: 150 meter Romeinse tijd: enkele scherven zachtgebakken, grijs-zwart gebruikersaardewerk.
156390	Onbepaald (1974); NK: 250 meter Middeleeuwen: omwalde hoeve

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Archeologische vondsten op het grondgebied van Wielsbeke wijzen op een oude menselijke frequentie (zie 1.4.2.1). Bij een opgravingscampagne aan de Vaartstraat zijn silexartefacten en een gepolijste bijl uit het neolithicum gelokaliseerd. Bij opgravingscampagnes aan de Lobeekstraat zijn funeraire sporen uit de bronstijd en de Romeinse periode aangetroffen, alsook een ruim aantal gebouwplattegronden. Veldprosecties in de omgeving van het plangebied wijzen zelfs op menselijke aanwezigheid in het mesolithicum.

Ook bij het reeds vermelde onderzoek aan de Vaartstraat werden een 5-tal Romeinse brandrestengraven blootgelegd. Een concentratie paalsporen is mogelijk in verband te brengen met een vroeg-Romeins tweeschepig gebouw. De Romeinse aanwezigheid in de regio wordt overigens bevestigd door tal van andere vondsten.

Mogelijk werd een deel van het in cultuur gebracht kouterland overgenomen in de vroege middeleeuwen. Op de droge bewerkbare gronden aan de Leieoevers kwamen los van elkaar staande landbouwgemeenschappen tot ontwikkeling. Wielsbeke heeft allicht een Frankische oorsprong.

De eerste vermelding van Wielsbeke is als Wielsbecke in 1075, wanneer Albertus de Wielsbecke in een akte wordt vermeld. In 1141 wordt het bestaan van een grote landbouwuitbating vermeld. Bestuurlijk ressorteerde het dorp onder de graafschap Vlaanderen, kasselrij Kortrijk, roede van Tielt. Een telling uit 1469 verklaart dat de parochie ca. 160 inwoners kende.

Gedurende de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) heeft het dorp zwaar te lijden onder oorlogsgeweld. Tijdens de geuzenberoerten wordt het interieur van de kerk verwoest. Tijdens het Ancien Regime kent telt Wielsbeke twee windmolens, waaronder een graanmolen op de Molenhoek.

In de 18^e eeuw groeit de bevolking aan. Naast kleine landbouwuitbatingen is de opkomende vlasnijverheid een aanvullende bron van inkomsten. In 1739 telt Wielsbeke reeds 106 wevers. In 1840-1844 worden al verbeteringswerken aan de Leie uitgevoerd. Deze kanalisatie leidde reeds tot een grote stijging van het waterverkeer over de Leie. Ter aanvulling van de twee bestaande windmolens wordt in 1803 aan de noordzijde van de Molenstraat een nieuwe molen opgericht, naar verluidt een houten staakmolen op torenkot in gebruik als koren- en oliemolen. In 1868 wordt deze molen uitgebreid met een maalderij, aangedreven door een stoommachine. Rond 1887 wordt de maalderij vergroot en wordt opnieuw een stoommachine geïnstalleerd. Voortaan legt men zich enkel toe op het slaan van olie. Vóór 1900 wordt de windmolen buiten gebruik gesteld en de site enkel als maalderij verdergezet.

Vanaf het midden van de 19de eeuw kende de vlasnijverheid een steile opgang doordat er geen verbod meer wordt gesteld op het roten in de Leie. Door de Engelse en Ierse vlaskopers werd de Leie "The Golden River" genoemd, vanwege zijn vermeende unieke rootkwaliteit van het Leiewater, wat eigenlijk voornamelijk te maken had met de trage stroming.

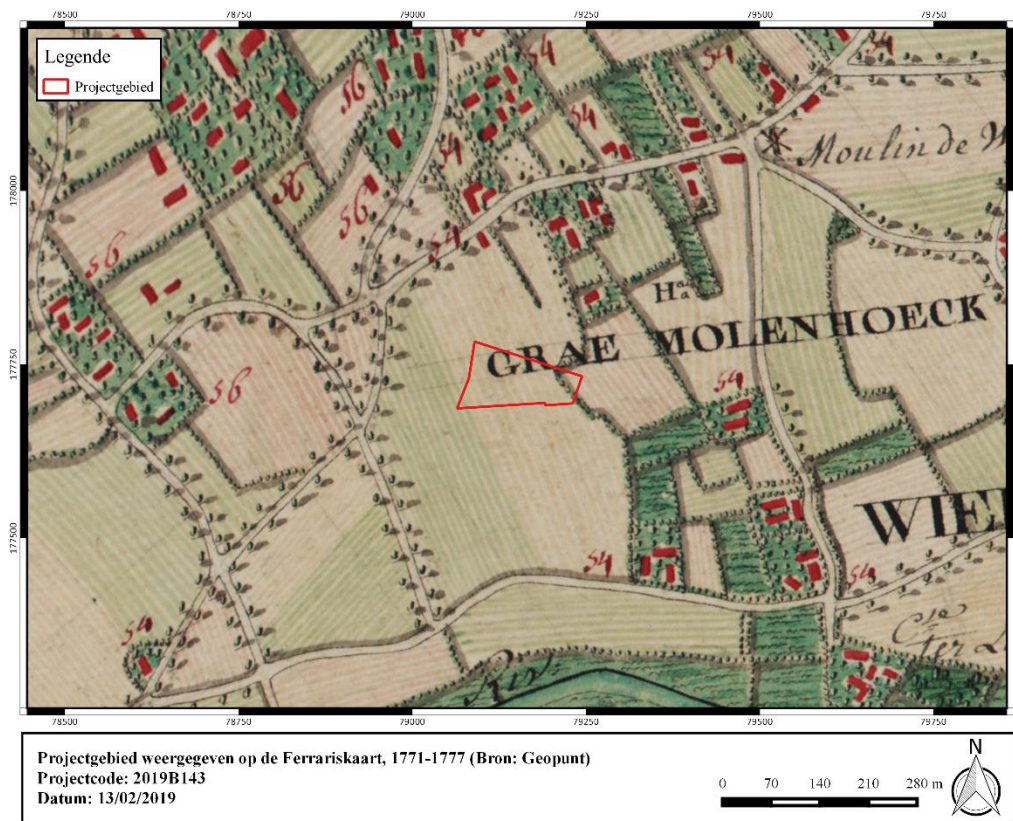
Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog houdt het 13de Linierement van de 8ste Infanteriedivisie als enige Belgische regiment stand tegen een Duitse overmacht, van 23-26 mei 1940. Zware gevechten langs de Leie in Wielsbeke, Sint-Baafs-Vijve en Sint-Elooïs-Vijve leiden tot grote verliezen, door de verdediging wordt tijdswinst gecreëerd voor de geallieerde terugtrekking in Duinkerke. Door terugtrekkende Belgische troepen wordt de spoorwegbrug over de Leie tussen Sint-Elooïs-Vijve en Wielsbeke opgeblazen. Na de drie dagen strijd zijn



het dorpscentrum en kerk Wielsbeke zwaar verwoest. In plaats van heropbouw en herstelling van de kerk kiest men onder impuls van pastoor Laga om meer naar het noorden, op de "Molenhoek", een volledig nieuwe Sint-Laurentiuskerk in modern-gotische stijl op te trekken.⁶

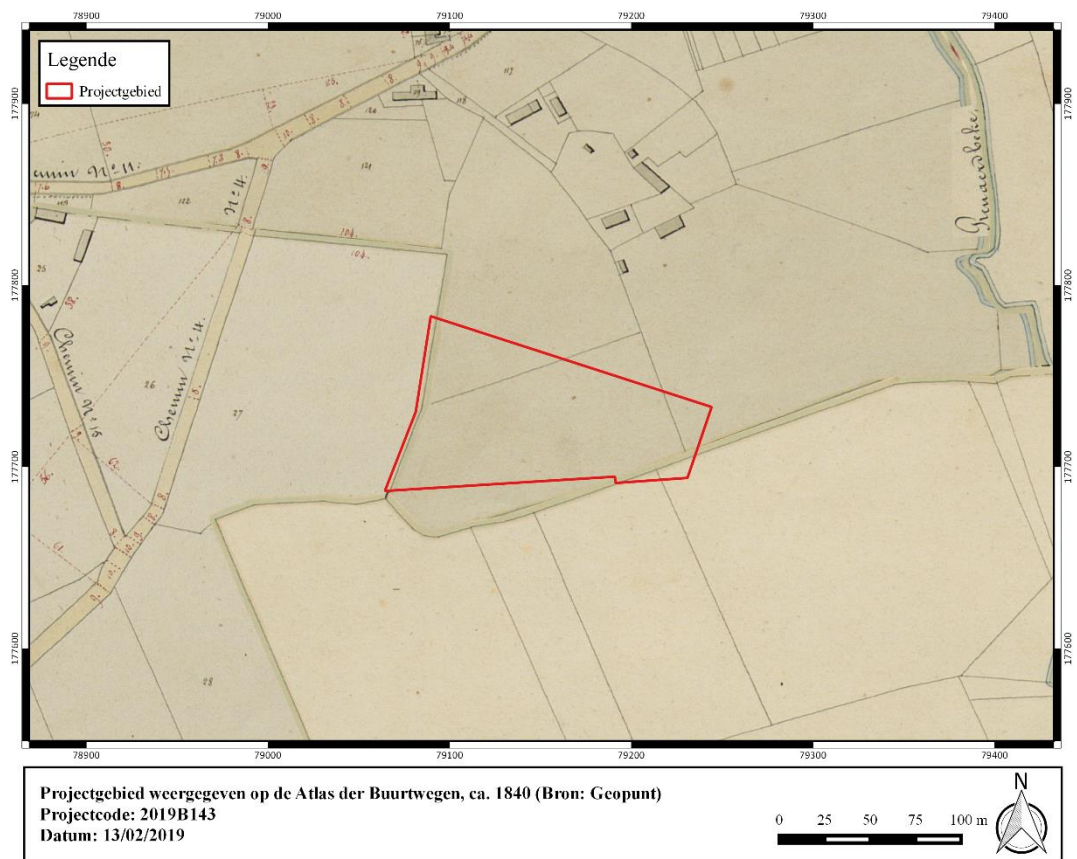
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Ferrariskaart is het plangebied integraal ingekleurd als akker, gelegen in het gehucht Molenhoek. In de directe omgeving van het plangebied is verspreide hoevebouw waar te nemen. Ook de 19^e eeuwse cartografische indicatoren geven geen bebouwing weer.

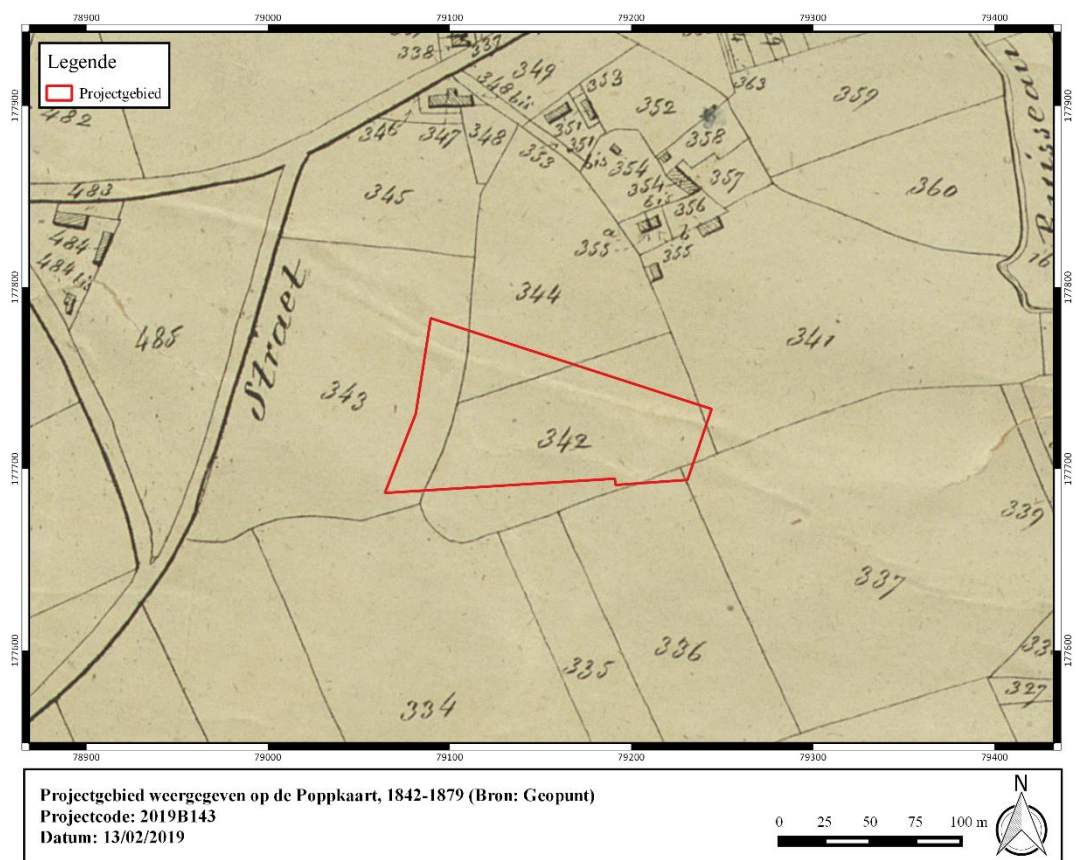


Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Wielsbeke [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125004> (geraadpleegd op 17 augustus 2018).



Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

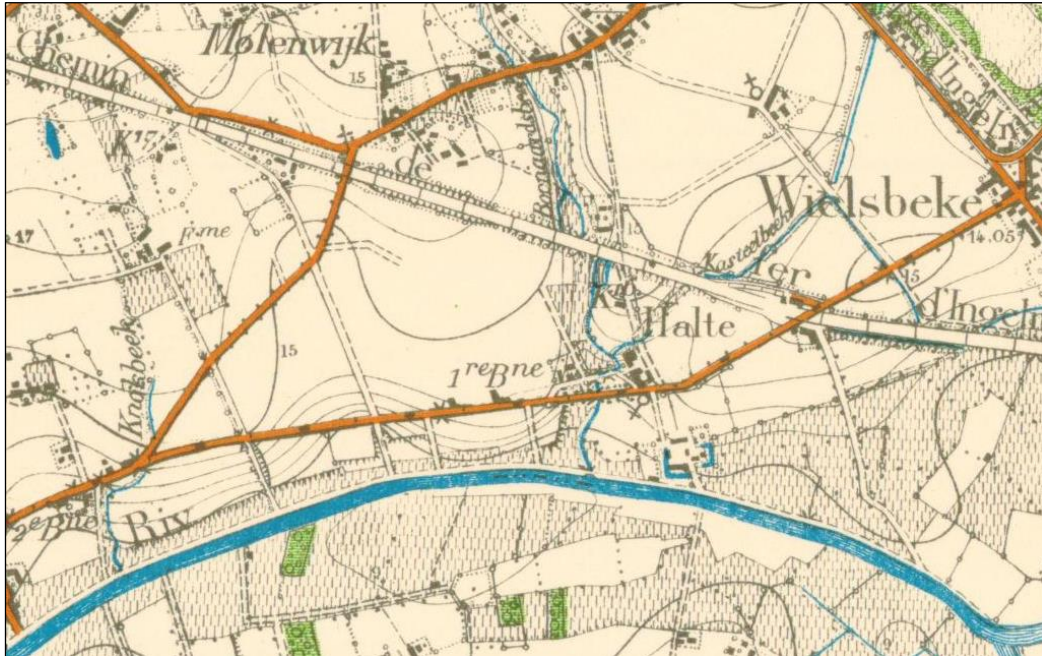


Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

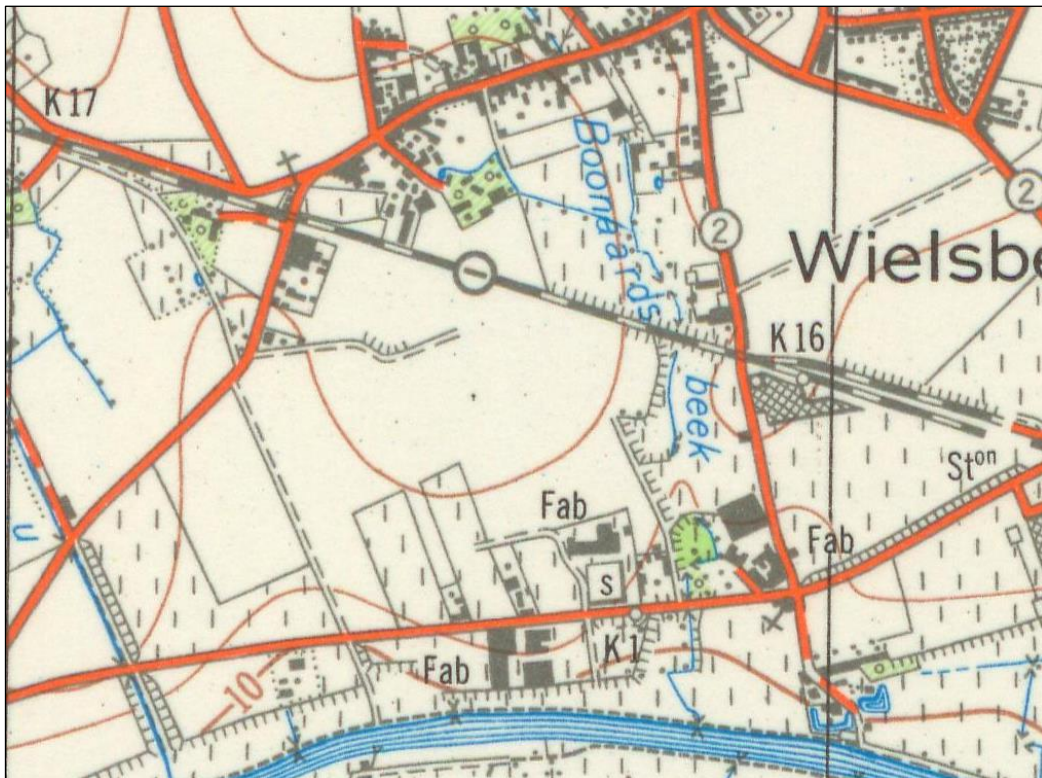


Op de topografische kaart van 1910 is te zien dat de noordzijde van het plangebied grenst aan een spoorlijn. Het betreft spoorlijn 66A die Ingelmunster verbond met Anzegem. De spoorlijn werd geopend in 1868 en bleef voor passagiersvervoer in gebruik tot 1950. Voor goederenverkeer bleef de spoorlijn in gebruik tot 1985. Het onderzoeksterrein is niet bebouwd.

Ook de topografische kaart van 1964 geeft geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen.



Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1910 (bron: Cartesius).

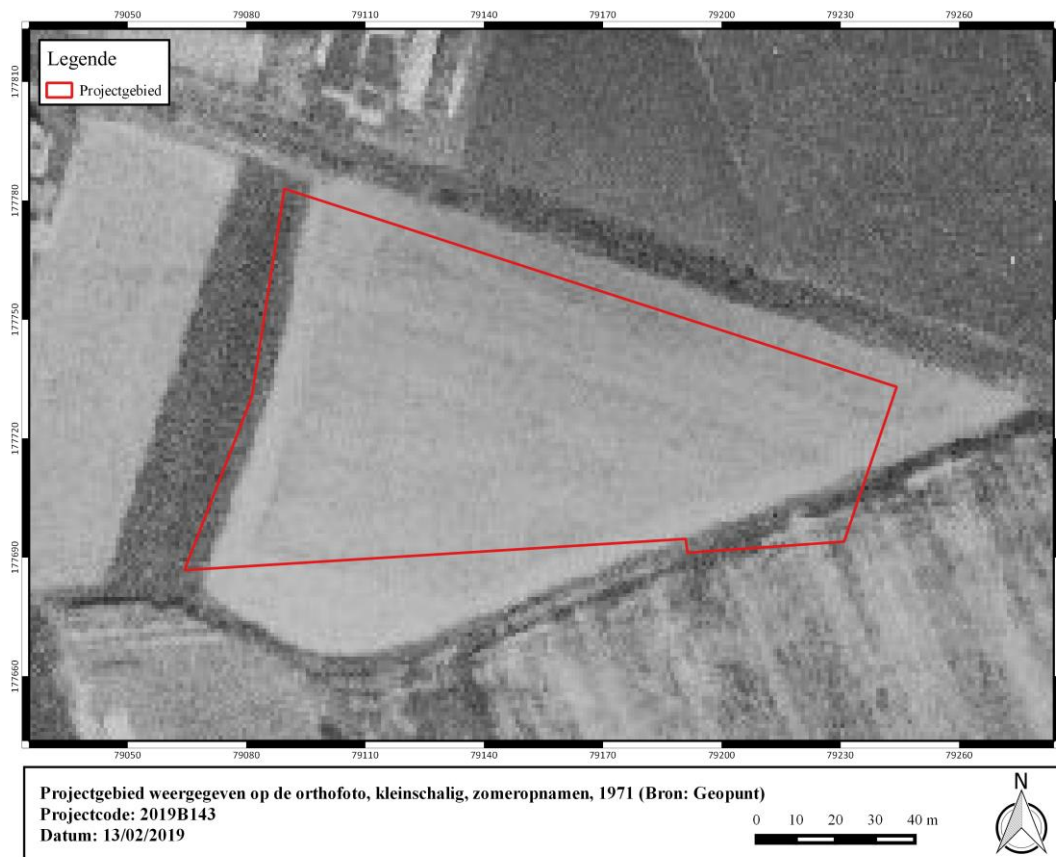


Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1964 (bron: Cartesius).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

Op de orthofoto's tot 2008-2011 is het terrein in gebruik als akker. Op de orthofoto's van 2000-2003 en 2008-2011 zijn de noordelijke en de westelijke strook én het zuidelijk deel met vegetatie begroeid. De orthofoto van 2015 geeft duidelijk sporen van grondwerken weer. De impact hiervan is op heden onduidelijk. Thans is het terrein braakliggend en met gras begroeid. Er zijn duidelijke sporen van bandtractie waar te nemen.

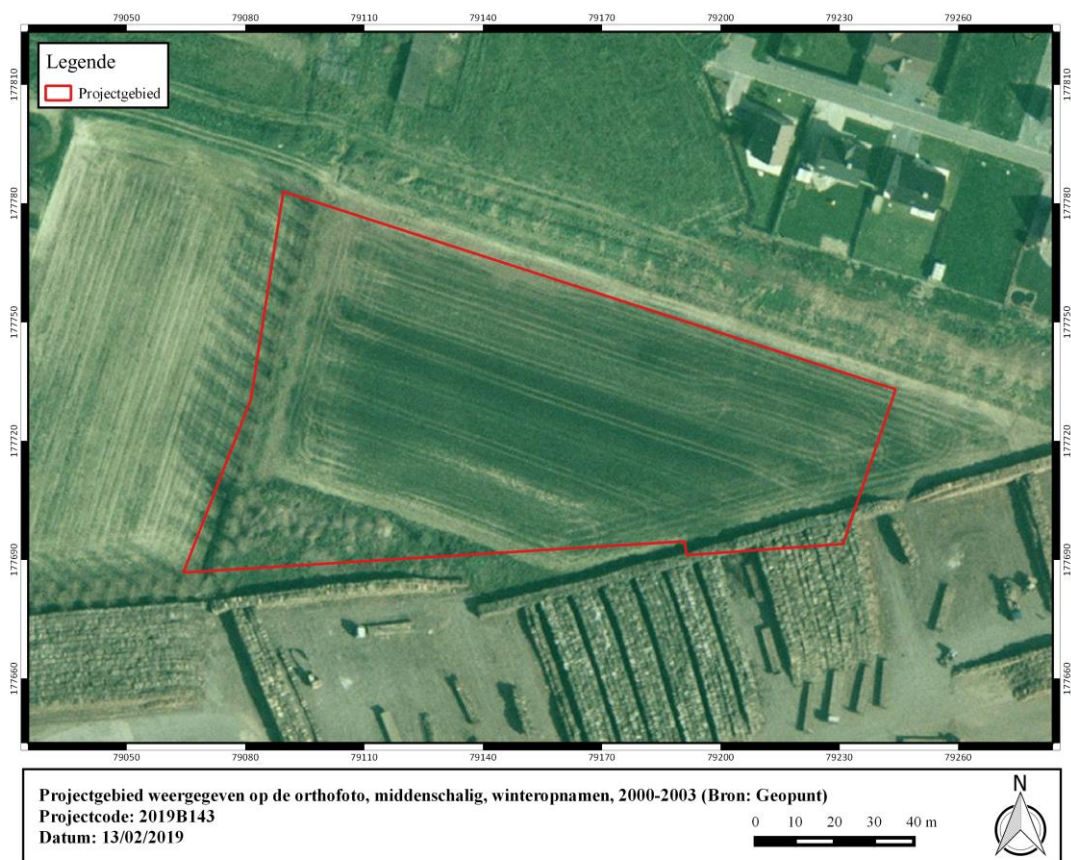


Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).





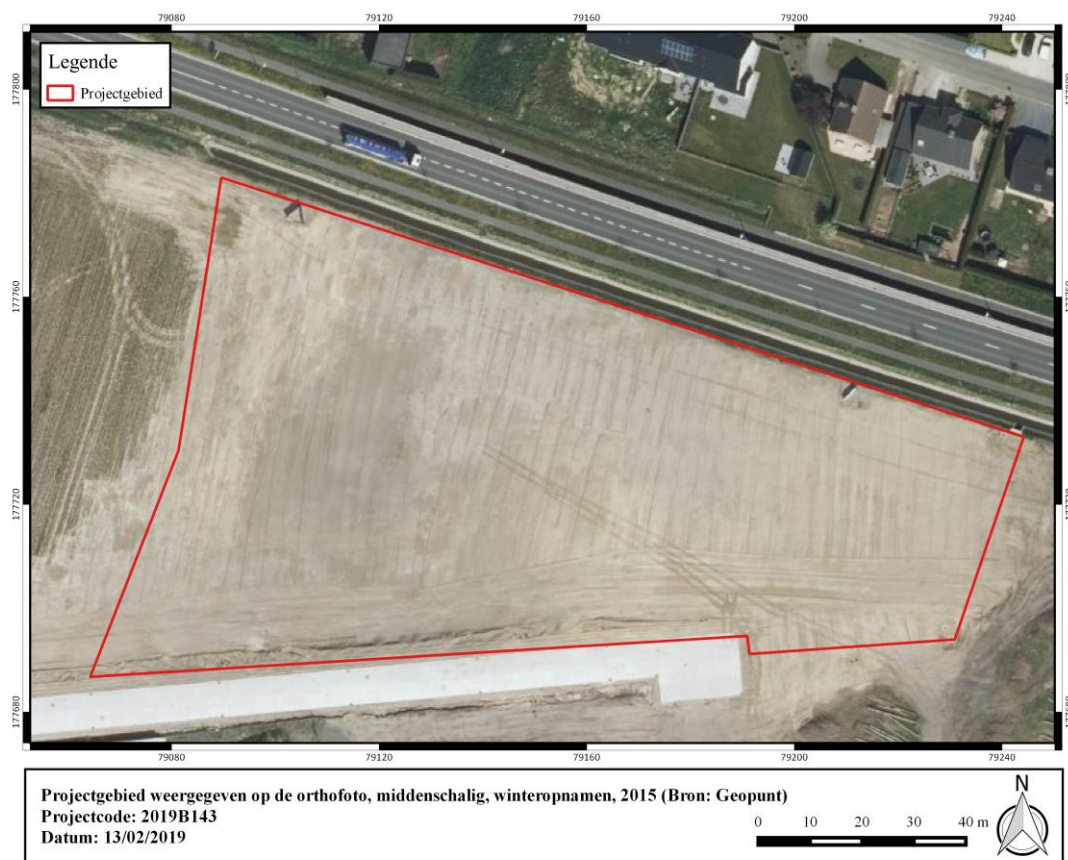
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).



Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).



Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).



Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).





Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, misschalig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject tussen de Expresweg en de Houtvezelstraat te Wielsbeke. Het plangebied is ca. 1,08 ha groot en ligt heden braak.

Wielsbeke is gelegen in de zandleemstreek, op de noordelijke rand van de Vlaamse Vallei. Het plangebied is gelegen op een 500-tal meter ten noorden van de Leie. Ten oosten van het plangebied stroomt de Boonaardsbeek richting het zuiden. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het plangebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Op het overgrote deel van het terrein staat de bodem gekarteerd als een matig natte, lichte zandleem. De omgeving, op hoger gelegen terreinen met zicht op de vallei van de Leie, zal ongetwijfeld een aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars.

Cartografische bronnen wijzen op een ruraal en open karakter van het plangebied. De kaart van Ferraris situeert het plangebied in een groot akkercomplex ter hoogte van het gehucht 'Molenhoek'. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied wordt geen bebouwing weergegeven. Op 19^e-eeuwse bronnen is hierin geen wijziging waar te nemen. De orthofotosequentie geeft aan dat het terrein in gebruik is als akker tot aan de opname van 2008-2011. Op de luchtfoto van 2013-2015 is te zien hoe op het terrein grondwerken aan de gang zijn en een grote hoop aarde zich centraal in het terrein bevindt. De aard of impact van deze werken is niet gekend. Op het meest recente luchtbeeld ligt het terrein braak en zijn sporen van zwaar rollend materieel te herkennen.

Op het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Op het aanpalende perceel ten westen werd in april 2017 een proefsleuvenonderzoek geadviseerd naar aanleiding van een geplande ontwikkeling⁷. Ten noordoosten van het plangebied, op de terreinen tussen de De Maurissenstraat en de Lobeekstraat werden bij twee opgravingscampagnes funeraire sporen uit de bronstijd en Romeinse periode onderzocht. Daarnaast werd een groot aantal gebouwplattegronden en andere bewoningssporen vastgesteld die wijzen op een continue menselijke aanwezigheid van de bronstijd tot in de middeleeuwen^{8,9}.

Op het terrein aan de Vaartstraat te Wielsbeke, met een vergelijkbaar landschappelijk kader ten westen van het huidige onderzoeksgebied, werden bij vlakdekkend onderzoek in 2005 funeraire sporen en resten van bewoning uit de Romeinse periode en nederzettingssporen uit de middeleeuwen onderzocht. Het vermelden waard is de vondst van een neolithische, gepolijste vuistbijl (CAI76713). Verder wijzen de gekende vindplaatsen in de ruime omgeving op menselijke bewoning en begraving in de Romeinse periode en middeleeuwen. Ook kan op basis van verspreide vondsten van lithische artefacten menselijke frequentie tijdens het laat-paleolithicum en mesolithicum verwacht worden. Overige gekende waarden op het kaartblad van de CAI betreffen cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en vroegmoderne hoeves.

Concreet kan op basis van het landschappelijk kader en de nabijgelegen, gekende vindplaatsen uitgegaan worden van een beduidende trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat uit zowel vondsten- als sporenarcheologie. Het bureauonderzoek heeft geen argumenten aan het licht gebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van ondergronds erfgoed. Verder onderzoek is noodzakelijk om de impact van de geplande werken te kunnen

⁷ Archeologienota 2017D172 Archeologische evaluatie van het bodemarchief in Wielsbeke (West-Vlaanderen) Molenstraat-Expresweg

⁸ Beke F. et al., 2017, Archeologische Opgraving te Wielsbeke 'De Maurissenstraat', Ruben Willaert rapport 100, pp. 170

⁹ Vanhoutte C. et al., 2017, Archeologische Opgraving Wielsbeke – Lobeekstraat, pp.170



bepalen.

Gelet de trefkans inzake prehistorische vindplaatsen en de grondwerken die reeds hebben plaatsgevonden op het terrein is initieel een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk alvorens het verdere verloop van het onderzoekstraject bepaald kan worden.

Indien relevante bodemhorizonten m.b.t. artefactensites bewaard blijken, is een archeologische boorcampagne noodzakelijk. Dit onderzoek dient eventueel aangevuld te worden met proefputten.

In het kader van resten van bewoning en begraving vanaf het neolithicum is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode. Blijkt het bodemarchief verstoord en de moederbodem omgewoeld tot op relevante diepte, kan verder onderzoek mogelijk niet langer leiden tot kenniswinst.



2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

Beke F. et al., 2017, Archeologische Opgraving te Wielsbeke ‘De Maurissenstraat’, Ruben Willaert rapport 100

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Vanhoutte C. et al., 2017, Archeologische Opgraving Wielsbeke – Lobeekstraat



